

Ekspansiivinen oppiminen muutoksen välineenä Yhteisöpajoissa

Lund Virpi& Juujärvi Soile

VoimaProfi

Empowering people towards
socially inclusive society

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ
UNDERSVINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Yhteisöpajojen menetelmä

- Yhteiskehittämisen innovatiivinen menetelmä muutoksen aikaansaamiseksi
- Perustuu aitoon kehittämisprosessiin yhteisöissä

Yhteisöpajat pohjautuvat Muutoslaboratorio-menetelmään (Virkkunen & Newnham 2013) ja perustuvat ajatukseen, että muutos lähtee osallistujien omasta toiminnasta, joka tukee osallistujien omaa toimijuutta ja oppimista.
- Yhdistää toimijoita yli sektorirajojen suuntaamaan resurssit yhteiseen toimintaan

Prosessimaisessa työtavassa mahdollistuu monen tason toimijoiden kohtaaminen hahmottumassa olevan ongelman äärelle. Hajallaan olevien ja heterogeenisten toimijoiden yhteen saattamista ja paikallisia ratkaisuja pidetään tärkeitä. Erityisesti ruohonjuuritason osallistujia pidetään tärkeinä, koska heillä on ensikäden tietoa ilmiön erityispiirteistä ja yhteydet sellaisiin tahoihin, joiden avulla ongelmat voidaan ratkaista.
- Syventää ongelma-alueen ymmärtämistä

Toiminnan kohteen muuttumisen historiallinen tarkastelu mahdollistuu ja samalla kehityksen horisontti alkaa näkyä -> välimatka olemassa olevan kehitystason ja saavutettavissa olevan kehitystason välillä hahmottuu (lähikehityksen vyöhyke).
- Tuottaa vaikuttavia ja kestäviä ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin

Yhteisöpajojen menetelmä jatkuu....

- Muutos lähtee osallistujien omista aloitteista → tukee ekspansiivista oppimista ja toimijuutta

Henkilökohtaiset kokemukset ovat tärkeitä ongelmallisten tilanteiden havaitsemisessa ja yhteisen toiminnan kohteen rakentamisessa. Oppiminen ymmärretään osallistumisena muutosprosessiin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Oppiminen tapahtuu, kun työstedetään ja ratkaistaan ristiriitoja muiden ihmisten ja välineiden avulla. Ekspansiivisen oppimisprosessin aikana osallistujien toimijuus kehittyy yksilön omien tarpeiden ja tavoitteiden ilmaisusta yhteiseksi toiminnan kohteen muutosyritykseksi.

- Tarjoaa välineitä oppimiseen

Mm. toimintajärjestelmän (Engeström 1987) ja kaksoisärsytyksen prosessin (Sannino 2015), joiden avulla voidaan kollektiivisesti ratkaista yhteiskunnallisia rakenteellisia ongelmia, kuten köyhyyttä, ilmastonmuutosta, pandemioita. Kulttuuri-historiallinen toiminnan teoria tarjoaa teoreettisia välineitä ohjaukseen ja toiminnan kehittämiseen. Oppimistilanteita rakennetaan peiliaineistojen, stimuloivien tehtävien ja välineiden avulla.

- Tällä hetkellä on tärkeää edistää haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten sosiaalista, taloudellista ja poliittista osallisuutta.

Tämä haaste yhdistää monet sektorit toimimaan yhdessä, koska ongelmaa ei voi ratkaista yksin -> monien toimijoiden yhteinen kohde ja tavoite. Moniäänisyyden tukeminen ja näkyväksi tekeminen edellyttää toimijoita eri tasoilta ja sektoreilta "keitä täällä tarvitaan, että ongelma ratkeaa". (4.sukupolven toiminnan teoria)

Digituki yhteiskunnallisena interventiona

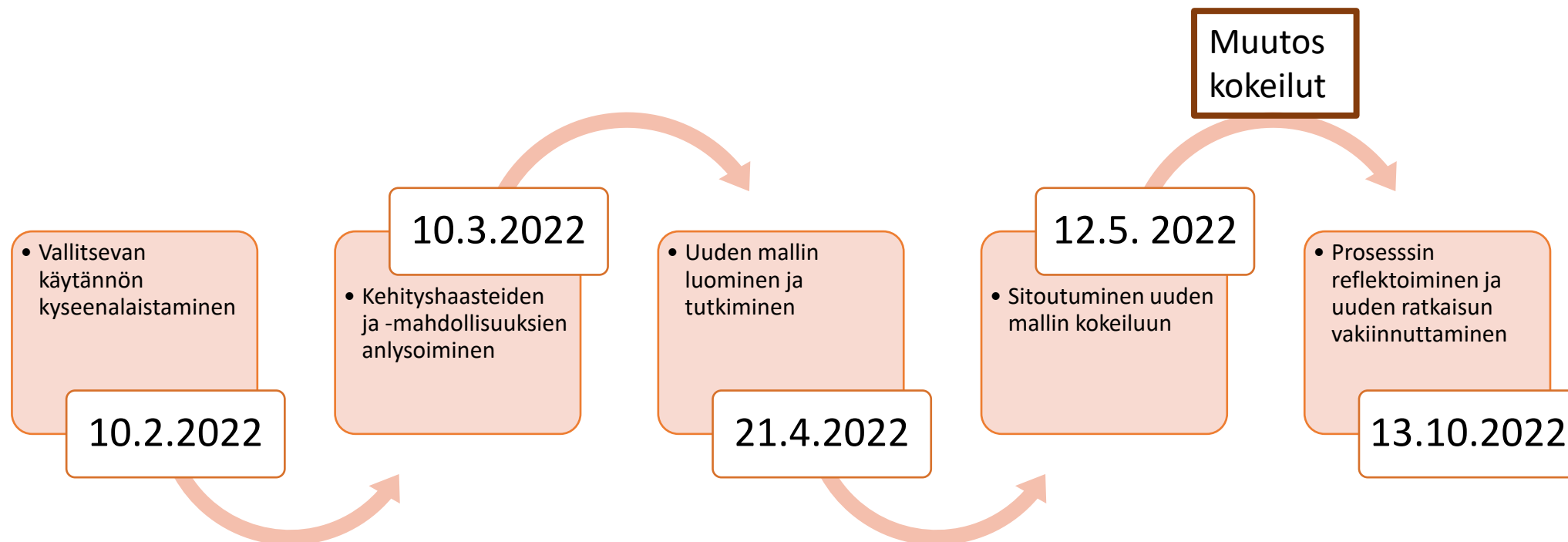
- Sähköisen asioinnin, palvelun käytön tai laitteen käytön tukea , jonka tarkoituksena on auttaa asiakasta itsenäiseen ja turvalliseen laitteen käyttöön ja sähköiseen asiointiin
- Tarjotaan asiakkaalle etätukena, lähitukena tai koulutuksena silloin, kun henkilö ei pysty tai osaa itse käyttää palvelua tai laitetta tai ei omista laitteita.
- Tukeen kuuluu myös sähköiseen palveluun ja asiointiin ohjaaminen
- Tarkoituksena on auttaa kansalaiset sähköisten palvelujen piiriin

Digituen toimintamalli

- Julkiset palvelut ja viranomaiset vastaavat lakisääteisesti omien sähköisten palvelujen neuvonnasta
 - Kansalaisneuvonta ja kuntien asiointipisteet
- Järjestöt, kansalaisopistot ja seurakunnat vastaavat digiosaamista kasvattavasta tuesta, ohjauksesta ja koulutuksesta
 - Laiteneuvonta
 - Palveluihin ohjaaminen
- Kirjastot neuvovat omissa palveluissaan
- Yritykset antavat maksullista laite- ja palveluneuvontaa
- Digi- ja väestötietovirasto (DVV) vastaa valtakunnallisesta digitukijoiden tuesta (materiaalit, verkostoituminen, koulutukset)

Yhteisöpajojen järjestäminen

Yhteisöpajaprosessi ja tavoitteet

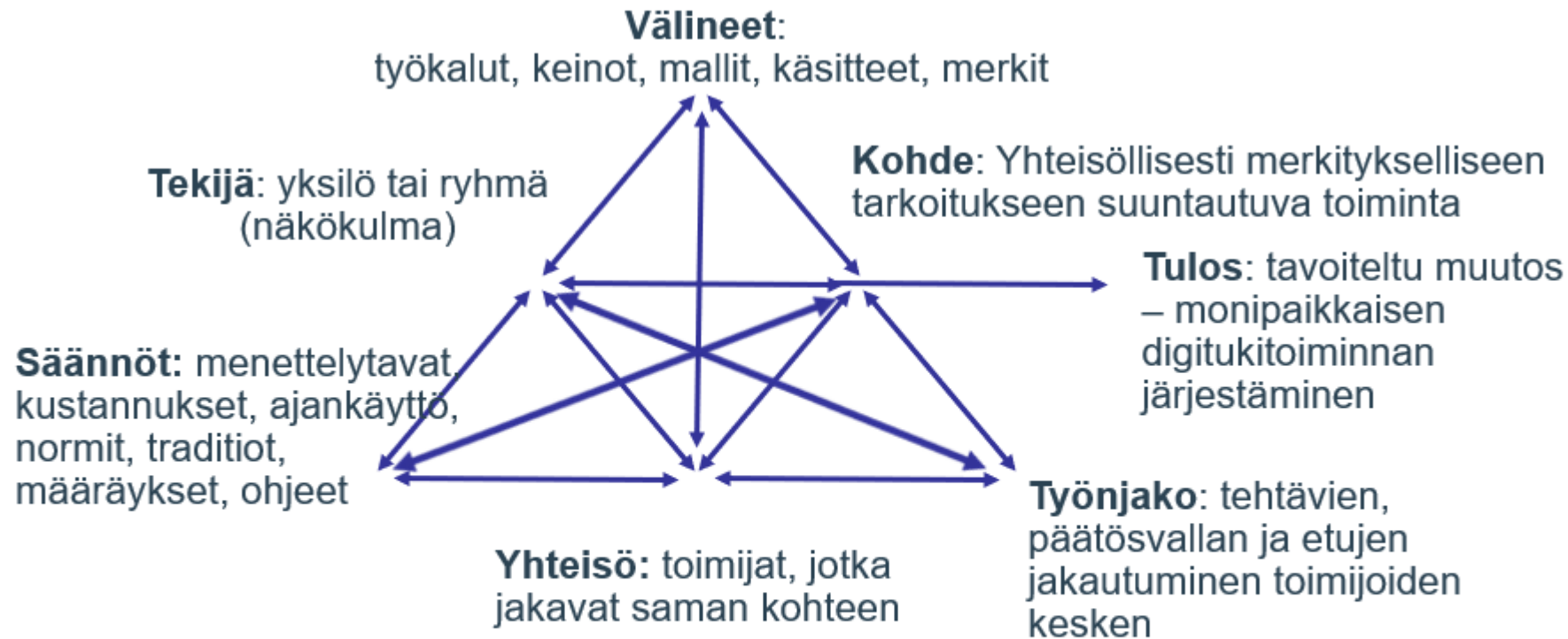

- Viisi yhteisöpajaa (3h), muutuskokeilut 4. ja 5. yhteisöpajan välillä
- 41 osallistujaa, 17-21 osallistujaa/kerta, työpajat ovat avoimia
- Työskentely: 3-4 ryhmää, joissa 5-6 henkilöä
- Osallistujia kansalliselta, kunnalliselta, kolmannen sektorin ja ruohonjuuritasolta
- Tutkijat: vetävät toimintaa, tukevat ryhmiä kyselemällä, toistamalla, kannustamalla, vetämällä yhteen, keräävät ja analysoivat tutkimusaineistoa yhdessä osallistujien kanssa
- Kaksi tutkijaa, viisi projektityöntekijää, kaksi opiskelijaa

- Osallistujina haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien digituen kehittämisestä kiinnostuneet toimijat Espoon alueella
 - Ruoka-apujärjestöt, maahanmuuttajajärjestöt, seurakunnat, työväenopisto, kirjastot, sosiaali- ja terveystalvelut (kaupunki), KELA, Digi- ja väestövirasto (DVV)pankit, vertaistukijat, digitukihankkeet, IT-tuki, kokemusasiantuntijat, asiakkaat, päättäjät
- Tavoitteena monipaikkaisen digituen kehittäminen
- Tutkimuksen kohteena toiminnan jännitteet (ristiriidat), ekspansiivinen oppiminen (oppimisteot), muutostoimijuus
- Kanssatutkijuus

Toimintajärjestelmä

Toiminnassa tekijöiden teoilla on aina tavoite, ja toiminta suuntautuu johonkin kohteeseen kulttuuristen välineiden avulla. Tärkeinä nähdään säännöt, yhteisö ja työnjako (Engeström 1987/2015, 2007).

Source: Engeström, Y. (1987). Learning by expanding: An activity-theoretical approach to developmental research. Helsinki: Orienta-Konsultit.
(available online at: <http://lchc.ucsd.edu/MCA/Paper/Engestrom/expanding/toc.htm>)

Toimintajärjestelmä monipaikkaisen digitukitoiminnan järjestämisessä

- Toimintajärjestelmän avulla paikannetaan toiminnan ristiriitoja
- Tukee moniäänisyyttä ja edellyttää toimijoita eri tasoilta ja sektoreilta
- ”Keitä täällä tarvitaan, että ongelma ratkeaa” (tutkijat ja osallistujat)
- ”Miten voitaisiin järjestää fragmentoitunut digituki koko kaupungissa?” (osallistuja)
- ”Joo, sen huomaa, että monipaikkainen digituki tosiaan on monipaikkaista, koska ihmisten pitää mennä moneen paikkaan saadakseen oikeanlaista digitukea, jos ylipäättänsä sitä jostain saavat” (osallistuja)

Digitukitoimintaan liittyvät ristiriidat

Tekijä:

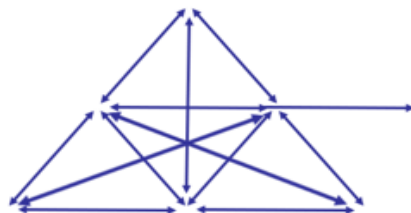
-välttämättömien peruspalveluiden käyttäjät, joilla ei ole digitaitoja, digilaitteita, käyttö rahaa, kieli-, luku- tai kirjoitustaitoa

Säännöt:

-digituen eettiset ohjeet
-lait: hallintolaki, laki digitaalisista palveluista, ammattilait
-tietoturva
-asiakasmaksut
-etuuksien hakemisen ohjeet
-digituen rahoitus

Välineet:

-laitteet
-ohjeet
-digitaidot
-vahva tunnistautuminen

Yhteisö:

-läheiset ihmiset ja sosiaalinen verkosto
-asiointipisteet
-matalan kynnyksen paikat
-vapaaehtoiset, digikaverit
-viranomaiset
-palveluiden tarjoajat
-laitteiden myyjät
-kirjastot ja työväenopistot
-ruoka-apujärjestöt
-seurakunnat

Kohde:

-sähköisten palveluiden sujuva ja saavutettava käyttö
-digiosallisuuden lisääminen

Työnjako:

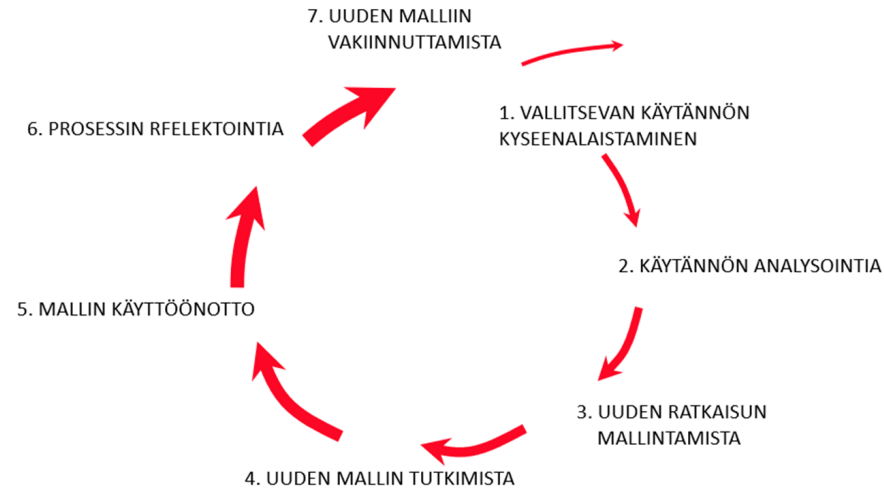
-digitukijoiden roolit
-vastuunjako viranomaispalveluiden ja kolmannen sektorin välillä
-pankkien digituki
-samaa digitukea tehdään useassa pisteessä
-digitukeen ohjaaminen ja jatko-ohjaaminen

Tulos:

Monipaikkainen digituki

**Oppiminen yhteisöpajoissa tapahtuu
ratkaisemalla ristiriitoja**

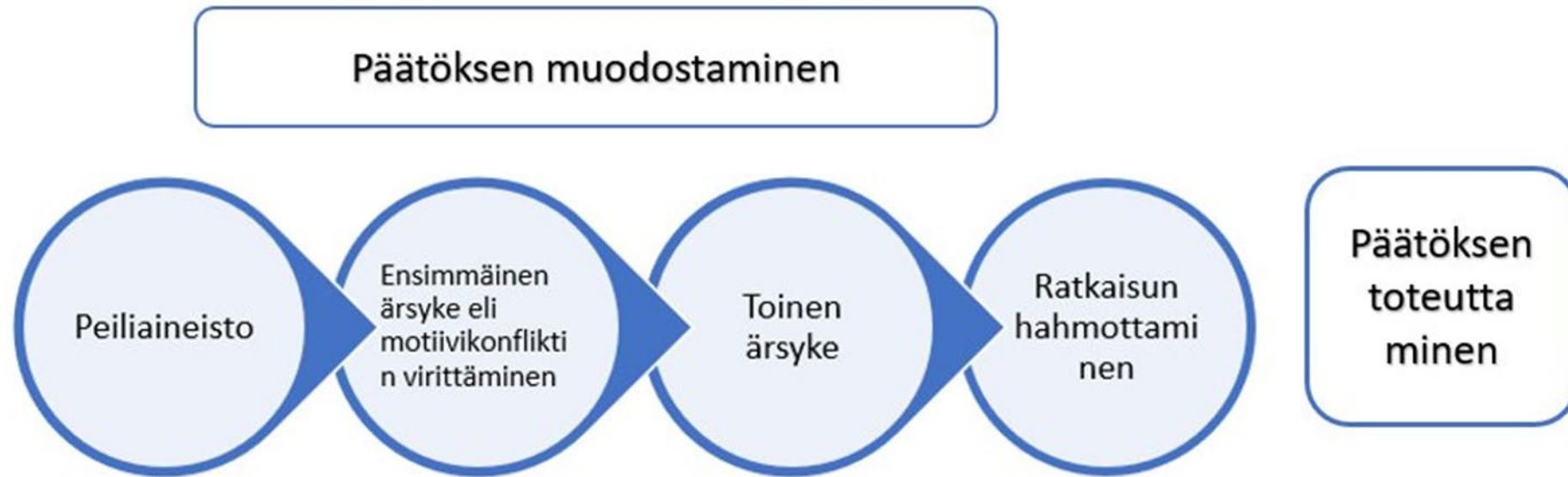
- Oppiminen tapahtuu kun työstetään ja ratkaistaan ristiriitoja, jotka nousevat toimintajärjestelmän elementtien välisistä jännitteistä (tekijä, välineet, kohde, säännöt, yhteisö ja työnjako) ekspansiivisten oppimistekojen avulla

- Ekspansiivisen oppimisen aikana myös osallistujien toimijuus kehittyy yksilön **omien tarpeiden ja tavoitteiden ilmaisusta yhteiseksi toiminnan kohteen muutosyritykseksi**
- Muutostoimijuus = ristiriitojen ratkaisua yhdessä ja muutoksen aloittamista kohti uusia mahdollisuuksia

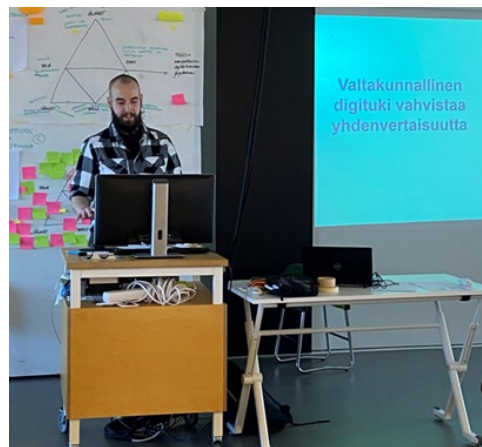
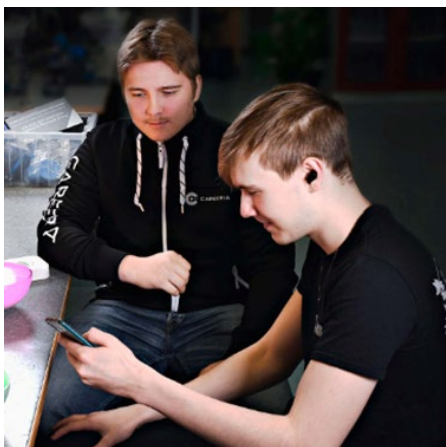
Kaksoisärsytyksen prosessi aktivoi oppimista ja muutosta

- Kaksoisärsytyksen prosessi perustuu kahteen vaiheeseen; päätöksen muodostamiseen ja päätöksen toimeenpanemiseen.

- Peiliaineisto kuljettaa osallistujat ongelma-alueelle esim. aiempi kokemus, lehtiartikkeli, video
- Ensimmäinen ärsykeen rakentavat osallistujat yhdessä stimuloivien tehtävien avulla = ongelma, joka tulee ratkaista yhdessä, yhteinen kohde
- Toinen ärsyke auttaa ratkaisemaan ongelman tutkijoiden tai osallistujien tuottaman välineen avulla esim. toimintajärjestelmämalli

- 1. Tutkijat esittelevät konkreettista peiliaineistoa tilanteen haasteista
 - Herättää kritiikkiä vallitsevaan käytäntöön ja toimintaan
 - Havainnollistaa ristiriitojen piilevien yksityiskohtien ilmenemistä
 - Saa osallistujat rakentamaan yhteisen ensimmäisen ärsyksen eli ongelman, joka kiinnittää osallistujien huomion kehittämistä edellyttäviin asioihin (motiivikonfliktin syntyminen)
 - Kannustaa ekspansiivisten oppimistekojen ilmenemistä
 - Saa osallistujat toimimaan yhdessä “kollektiivina”

Sote-palvelujen digitalisointi työntää ihmisiä kyseenalaiseen kanssa-
ja puolesta-asiointiin

12.2021 Blogi, Monikulttuurisuus / Blogipöytäkirjat

AJANKOHTAISTA

Palveluiden supistaminen näkyy – Virastojenkin verkkopalvelujen käyttöön haetaan apua kirjastoista yhä enemmän: "Tietotaitomme ei riitä kaikkeen"

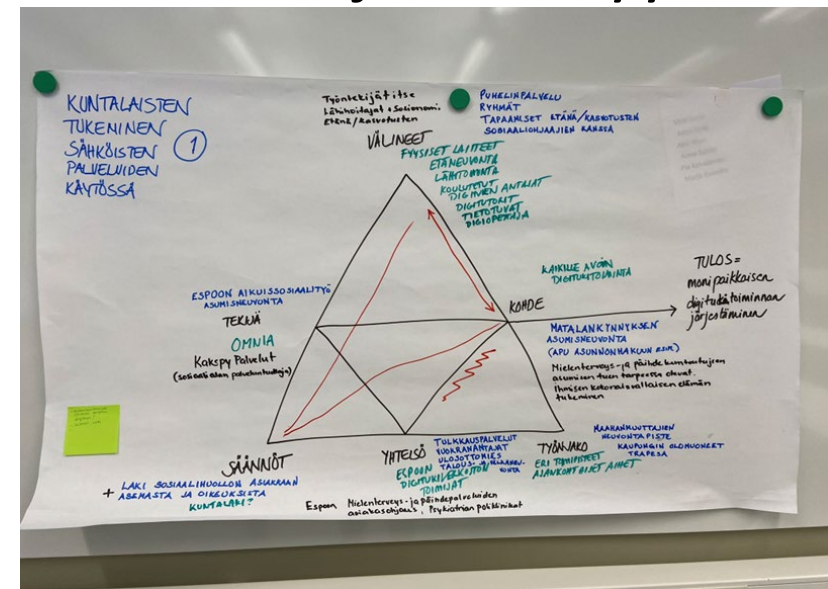
Kirjaston henkilökunta yrittää parhaansa mukaan auttaa, kun pankit, virastot ja terveyskeskukset lähettävät asiakkaansa kirjastoon selvittämään, miten heidän verkkopalvelunsa toimivat.

Jaa artikkeli

LÄHETÄ VINKKI

- Toinen ärsyke tarkoittaa sitä, että osallistujat keksivät yhdessä ratkaisun jonkun artefaktin tai välineen avulla ongelmalliseen tilanteeseen rakentaen uutta toimintatapaa vanhan tilalle
- Toinen ärsyke toimii ensimmäisen ärsykkeen aikaansaaman motiivikonfliktin ratkaisemisessa
- Toinen ärsyke voi olla tutkijoiden, osallistujien tai molempien tarjoama
- Yhteisöpajoissa toisena ärsykkeenä eli ratkaisua helpottavana välineenä oli toimintajärjestelmämalli joka annettiin osallistujille analyysin välineeksi

Oppimisteot ja kaksoisärsytyksen prosessi = ristiriitojen kehittyminen ja ratkaiseminen

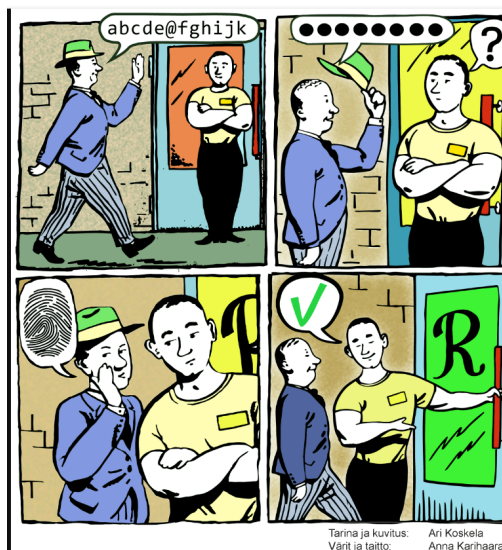
Yhteisöpajojen ensisijaiset oppimisteot	Yhteisöpaja 1 Kyseenalaistaminen	Yhteisöpaja 2 Kehityshaasteiden analysoiminen	Yhteisöpaja 3 Ratkaisun mallintaminen ja tutkiminen	Yhteisöpaja 4 Uuden ratkaisun kokeileminen	Yhteisöpaja 5 Reflektointi ja ratkaisun vakiinnuttaminen
Kaksoisärsytyksen eteneminen					
Peiliaineisto	Kuvituskuvia ihmisistä digilaitteiden parissa.	Yhteen veto, neuvontatilanteen video, lehtiartikkeli, blogikirjoitus.	Toimintajärjestelmä, asiantuntijan puhe, ennakointidialogi.	Asiantuntijoiden paneelikeskustelu, muutosta stimuloivat kysymykset.	-
Ensimmäinen ärsyke eli motiivikonfliktin virittäminen	Asiakkaan itsenäisyys vs. ohjaus digiasioinnin vahvassa tunnistautumisen sa.	Epäselvät vastuut kolmannen sektorin toimijoiden ja viranomaispalveluiden välillä kanssasioinnissa.	Asiakkaan itsenäisyys vs. digiasioinnissa tarvittavien digitaalisten laitteiden puute.	Pankkitunnusten, mobiilivarmenteiden, digilaitteiden ja -taitojen puute syrjäyttää palveluista.	Ihmiset tarvitsevat monenlaista digitukea monissa eri paikoissa vs. digitukitoiminnan koordinointi.
Toinen ärsyke	Metafora: Harmaalla alueella oleminen. Kysymys: Voisiko pankeista saada enemmän digitukea?	Toimintajärjestelmä ja sen osatekijöiden määritelmät. Metafora: Pysähtymisen paikka. Kysymykset: Miten asiat hoidettiin ennen digiaikaa? Pitäisikö jotain tehdä toisin?	Toimintajärjestelmä. Henkilöllisyysto distus ideana mallinnukselle.	Tieto toimeentulolain uudistuksesta. Keskustelu digitaaliseen asiointiin liittyvistä monista puutteista.	Digitukiverkoston asiantuntijan liittyminen yhteisöpajoihin.
Ratkaisun hahmotteleminen	Pankkitoimihenkilön kutsuminen mukaan yhteisöpajoihin (yhteisön laajennus).	Selkeiden sääntöjen luominen eettisyyttä edellyttävissä digitukiasioissa.	Digiasointiin tarvittavien laitteiden takaaminen kaikille.	Toimeentulolakiin vaikuttaminen kirjoittamalla lausunto (Laurea-ammattikorkeakoulu 2022).	Digituen koordinointi ja työnjako.

Yhteisöpajat edistävät muutosta Kokeilusta vakiintuneeksi tavaksi

Digituen symboli

Kaikille yhteinen digikieli – sarjakuvat digituen avuksi

DIGILAITE JA TIETOLIIKENNEYHTEYS HUOMIOITAVA TOIMEENTULOTUESSA MUUNA PERUSMENONA

Lausunto toimeentulotukilain uudistamiseen liittyvästä hallituksen esityksestä

Laurea-ammattikorkeakoulu on tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan selvittänyt digitaalista syrjäytymistä ja etsinyt siihen liittyviä ratkaisuja yhteistyössä palvelujen tuottajien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa ja lausuu seuraavaa.

Hallituksen esitys kiinnittää oikeasuuntaisesti huomiota digisyrjäytyneisiin, joilla ei ole joko pääsyä sähköisten palveluiden piiriin tai joilla ei ole osaamista sähköisten palvelukanavien käyttämiseen. Sähköisten palvelujen itsenäinen käyttö on oleellinen osa syrjäytymisen ehkäisyä. Se edellyttää asianmukaisten digilaitteiden omistamista ja tukea sähköisten palvelujen käytössä. Tämän vuoksi toimeentulotukilakiin tulisi eksplisiittisesti sisällyttää henkilökohtainen digilaite ja tietoliikenneyhteys. Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan tarkastella toimeentulotuella katettavien menojen sisältöä ja tasoa, minkä vuoksi esitys ei riittävästi paranna digisyrjäytyneiden asemaa.

DIGILAITTEIDEN PUUTE PALVELUJEN SAAVUTETTAVUUDEN ESTENÄ

Palvelujen saavutettavuuden edellytyksenä on, että väestöllä on tarvittavat digilaitteet ja riittävä osaaminen niiden käyttöön. Kuitenkin vuonna 2020 toteutetun kyselyn mukaan noin 10 prosenttia.....

Mitä opittiin?

- Yhteiskunnallisten rakenteellisten ongelmien ratkomisessa tarvitaan erityisesti ruohonjuuritason osallistujia, joilla on ensikäden tietoa ilmiön erityispiirteistä ja yhteydet sellaisiin tahoihin, joiden avulla ongelmat voidaan ratkaista.
- Hajallaan olevien ja heterogeenisten digitukitoimijoiden yhteen saattaminen ja paikalliset ratkaisut ovat tärkeitä.
- Prosessimaisessa työtavassa mahdollistui monen tason toimijoiden kohtaaminen hahmottumassa olevan ongelman äärelle.
- Toiminnan kehittämiseen tarvitaan teoreettisia välineitä ja ohjausta.
- Osallistujien tulee jakaa saman toiminnan kohteen pitkäjänteinen kehittäminen.
- Digitukitoiminnan työnjako ja paikallisten digitukiverkostojen kehittäminen ovat ensisijaisia.

Lähteet

- Valtionvarainministeriö. 2017. Digituen toimintamalliehdotus. Auta-hankkeen projektiryhmän loppuraportti. <https://vm.fi/auta-hanke>
- Engeström, Y. 1987/2015. Learning by expanding. An activity-theoretical approach to developmental research. Cambridge University Press.
- Engeström, Y. 2007. Putting activity theory to work: The Change Laboratory as an application of double stimulation. Teoksessa H. Daniels, M. Cole & J.V. Wertsch (toim.) The Cambridge company to Vygotsky (s. 363–382). Cambridge University Press.
- Freire, P. 2014. Pedagogy of oppressed. Bloomsbury Publishing.
- Lund, V., & Juujärvi, S. 2023. Monipaikkaisen digituen ristiriidat ja ekspansiivinen oppiminen yhteisöpajoissa. Kasvatus, 54(3), 221–236. <https://doi.org/10.33348/kvt.131354>
- Sannino, A. 2015. The principle of double stimulation: A path to volitional action. Learning, Culture and Social Interaction, 6, 1–15. <https://doi.org/10.1016/j.lcsi.2015.01.001>
- Virkkunen, J. & Newnham, D. 2013. The Change Laboratory. Sense Publishers.
- Community Workshops:
https://video.laurea.fi/media/Community%20Workshops/0_ackdt32z